

SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK

Tom 16/2022, ss. 145-156

ISSN 2353-1266

e-ISSN 2449-7983

DOI: 10.19251/sej/2022.16(11)

www.sej.mazowiecka.edu.pl

Ewa Bartuś

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni

ORCID 0000-0002-2320-4407

Kamila Zdanowicz-Kucharczyk

Akademia Mazowiecka w Płocku

ORCID: 0000-0002-1637-6307

DYLEMATY ŻYCIOWE I ZAWODOWE STUDENTÓW PRACY SOCJALNEJ JAKO WYZWANIE DLA BUDOWANIA WSPIERAJĄCEGO ŚRODOWISKA AKADEMICKIEGO

SOCIAL WORK STUDENTS' LIFE AND WORK DILEMMAS
AS A CHALLENGE FOR BUILDING A SUPPORTIVE
ACADEMIC ENVIRONMENT

Abstrakt

Zawodom pomocowym, a takim jest zawód pracownika socjalnego, przypisane są wyjątkowe obszary nie tylko w zakresie kwalifikacji, ale szeroko pojętych kompetencji, w tym osobowościowych. Wysokie wymagania, co do sylwetki współczesnego pracownika socjalnego, są wyzwaniem

Abstract

The aid professions, like social worker, are assigned unique areas of qualifications, not only broadly defined competencies, but also personality. The high requirements for the silhouette of a modern social worker are a challenge for universities preparing for this very

dla ośrodków akademickich przygotowujących do tego bardzo wymagającego zawodu. Istotnym czynnikiem wpływającym na kształtowanie cech osobowych pracowników zawodów pomocowych jest klimat środowiska społecznego uczelni. Badania sondażowe przeprowadzone wśród studentów i absolwentów pracy socjalnej ujawniają ich potrzeby i oczekiwania związane z realizacją indywidualnych dróg/ścieżek osobistych i zawodowych w kontekście przygotowania do roli zawodowej w zawodzie pomocowym.

SŁOWA KLUCZOWE

praca socjalna, kompetencje pracownika socjalnego, przygotowanie do roli zawodowej

demanding profession. An important factor in influencing the creation of the personal qualities of workers in the aid professions is the climate of the university's social environment. The article presents survey research conducted among social work students and graduates, their needs and expectations related to the realization of individual personal and professional pathways/pathways in the context of preparation for a professional role in the aid profession.

KEYWORDS

social work, social worker's competences, preparation for a professional role

1. Wprowadzenie

Działalność pomocowa jest wpisana w politykę społeczną państwa i realizowana zgodnie z kierunkami wyznaczanymi aktualnymi potrzebami społecznymi. Kolejne lata generowały nowe wymiary działalności pomocowej odpowiadając na zmieniającą się sytuację społeczno-ekonomiczną obywateli. Zmienność sytuacyjna wpisana w ramy organizacyjne i regulacje prawne powoduje, że obszar pomocy społecznej, zwłaszcza w ostatnich kilku latach bardzo mocno ewoluuje. Dynamika zmian powoduje, że osoby uczestniczące w realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej są w sytuacji ustawicznej kreacji. Z jednej strony przygotowując się do zawodu wchodzi w tę przestrzeń z wiedzą i znajomością aktualnego stanu rzeczywistości pomocowej, z drugiej zaś w trakcie procesu przygotowywania się do zawodu stają w obliczu nieustannych zmian społecznych, ekonomicznych a także politycznych rzutujących na aktualny obraz rzeczywistości pomocowej.

Zawód pracownika socjalnego jest stosunkowo „młodym” zawodem. Na stronach Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej możemy znaleźć opis kompetencji i obszarów działań pracownika socjalnego pod znamienym tytułem „Pracownik socjalny: zawód trudny i potrzebny”¹. Treści opisują go w kategoriach wszechstronnie i wysoko wykwalifikowanego pracownika, jednocześnie człowieka z poczuciem etyki zawodowej o dużej wrażliwości i kulturze osobistej. To poczucie, a może raczej powinność poczucia misji, przewija się w wielu publikacjach poświęconych sylwetce pracownika socjalnego umiejscawiając go w strefie wysoko wrażliwych na potrzeby osób i grup społecznych.

¹ <https://www.gov.pl/web/rodzina/pracownik-socjalny-zawod-trudny-i-potrzebny>; data dostępu [30.09.2022].

Przemiany, jakie następują: społeczne, polityczne, czy gospodarcze generują konieczność odnajdywania się w nich osób profesjonalnie przygotowanych do stawiania czoła nieustannie zmieniającym się wyzwaniom rynku usług socjalnych. Jak wskazuje Lech Kościelak (2010, s.28):

„Ktoś kiedyś trafnie nazwał pracownika socjalnego „menedżerem ryzyka”. Ryzykiem jest bowiem kontakt z klientem, który może przyjąć lub odrzucić oferowaną pomoc. Menedżerem, to znaczy zarządzającym takimi zadaniami, których nie jest w stanie podjąć nikt inny.”

Profesjonalne przygotowanie do zawodu pracownika socjalnego zakłada nie tylko wyposażenie go w profesjonalną wielospecjalistyczną wiedzę, ale również kształtowanie kompetencji, wśród których znaczące miejsce zajmuje wysoki poziom etyczności. Pracownik socjalny bierze odpowiedzialność nie tylko wobec klienta, czyli drugiego człowieka, ale również wobec współpracowników, pracodawcy, własnego zawodu, ale wobec całego społeczeństwa (Kodeks Etyczny Polskiego Towarzystwa Pracowników Socjalnych). W kontekście współczesnego podejścia do zawodu pracownika socjalnego zwraca się również uwagę na bardzo istotny obszar aktywności pomocowej tzw. „hominizację”. Wiąże się ona z posiadaniem kompetencji w obszarze związanym z umiejętnością nie tylko współpracy z osobą/osobami wymagającymi pomocy i wsparcia, ale również

„(...) nawiązywanie dobrych relacji pomocowych czyli takich, które szanują wolność osoby, są równocześnie wyrazem odpowiedzialności za jednostki, grupy i środowiska lokalne wymagające społecznej troski” (Kaszyński, 2022, s.31).

Wysoki próg oczekiwań wobec przygotowania zawodowego w połączeniu z pożądanymi cechami osobowości odpowiadający idei pomocowej stanowi wyzwanie nie tylko dla projektowania działalności akademickiej, ale również dla samego studenta pracy socjalnej. Nie sposób nie zwrócić uwagi na zróżnicowane podejścia do wykorzystywania teorii nauk humanistyczno-społecznych jako bazowych do konstruowania teorii pracy socjalnej. Jak wskazuje Ewa Kantowicz:

„Zgodnie z podejściem pragmatycznym wiele rywalizujących ze sobą teorii sprawia, że ich wykorzystanie w pracy socjalnej może być znacznie utrudnione, gdyż zastosowanie jednej zwykle dyskredytuje inne; teorie mają charakter zbyt ogólny, by mogły wyjaśnić konkretne akcje w obszarze praktyki; teorie zwykle pozostają w konflikcie z legalną proceduralną odpowiedzialnością oraz wiążą odpowiedzialności pracowników socjalnych z odpowiedzialnością innych profesjonalistów; ponadto podkreślają reformatorskie i woltarystyczne aspekty pracy socjalnej” (2003,s.113).

Dlatego też zdaniem E. Kantowicz (2003, s.114) optymalnym byłoby podejście eklektyczne rozumiane jako

„zastosowanie wielu teorii razem lub tylko częściowo, lub w różnych możliwych fragmentach czy kombinacjach możliwych do zastosowania w pracy socjalnej”.

Jednak, jak zauważa cytowana autorka, to podejście, gdzie łączy się wiele podejść teoretycznych może prowadzić do „poczucia zagubienia” u pracowników socjalnych, ale również u adeptów zawodu na poziomie przygotowania ich do pracy. Podejście eklektyczne, które jest próbą optymalizacji i zbliżenia ich koncepcji do zróżnicowanych, zmiennych i zindywidualizowanych działań pomocowych wymaga nie tylko dojrzałości poznawczej, ale także umiejętności wykorzystania tego podejścia w praktyce zawodowej.

Młody człowiek stający w obliczu wymagań zawodowych i etycznych mierzy się nie tylko z nimi, ale niejednokrotnie sam ze sobą. Okres wczesnej dorosłości, jaki przypada na czas studiów to czas, który określany jest

„etapem planowania i wyboru. Młodzi ludzie decydują się na podjęcie wybranych ról życiowych i celów życiowych, budują jednocześnie wizję siebie i swojego otoczenia w przyszłości” (Wojciechowska 2016, s.470).

Wśród ryzyk wiążących się z wejściem w ten etap życia wskazuje się na niepodjęcie ról, jakie są społecznie oczekiwane w tym okresie, z drugiej zaś

„brak kompetencji pozwalających w sensowny, spójny i dalekosiężny sposób widzieć własne role i własną dorosłość, jako zbiór celów, które w tych rolach, trzeba osiągnąć” (Wojciechowska 2016, s.471).

Proces stawania się dorosłym ma charakter wielowymiarowy i jest wysoce zindywidualizowany. Ma na niego wpływ wiele czynników o charakterze biologicznym, społecznym i kulturowym. Odbywa się w określonym środowisku przyrodniczym i społecznym. Jest determinowany wieloma wpływami. Zarówno tymi zamierzonymi, jak i niezamierzonymi. Jak wskazują liczni psychologowie(za: Oleś, 2011) ogromne znaczenie dla stawania się dorosłym ma między innymi edukacja (Wojciechowska, 2016). Przedłużona i kierunkowana edukacja, stwarza warunki do maksymalizowania zysków i minimalizowania strat wykorzystując procesy selekcji, optymalizacji i kompensacji, które opisują rozwój człowieka z perspektywy psychologii biegu życia (za: Oleś, 2011). Zdaniem Aleksandry Freund

„skuteczny przebieg procesów selekcji, optymalizacji i kompensacji ma związek (...) z pozytywnymi emocjami, rozwojem osobistym, poczuciem sensu i satysfakcją z życia, samoakceptacją i zrównoważeniem emocjonalnym” (za: Oleś, 2011, s.159).

Z perspektywy organizatorów i realizatorów procesu profesjonalnego przygotowania do zawodu pracownika socjalnego w ciągu procesu edukacji możemy mieć realny wpływ na proces stawania się dorosłym, zarówno w obszarze rozwoju osobowości człowieka dorosłego, jak również przygotowania do pełnienia roli zawodowej pracownika socjalnego. Nasza uważność i świadomość nie tylko wyzwają, jakie stwarza praktyczny wymiar pracy w zawodzie pomocowym, związanych ze zmieniającymi się wyzwaniami, zagrożeniami, obciążeniem psychicznym i niejednokrotnie fizycznym z jednej strony, a procesem i ryzykami, jakie stwarza okres stawania się człowiekiem dorosłym winny stać się źródłem i kierunkowskazem dla kreowania różnorodnych form pomocy i wsparcia, które wyposażą młodych ludzi w te dyspozycje i umiejętności, jakie silnie korelują z procesami sprzyjającymi maksymalizacji zysków i minimalizacji strat w perspektywie życiowej człowieka. Środowisko społeczne, w jakim odbywa się proces kształcenia, odgrywa znaczącą rolę w budowaniu poczucia własnej tożsamości, także tożsamości zawodowej. Relacje społeczne, jakie w nim zachodzą, mogą stanowić istotny element do pełnego budowania kompetencji zawodowych. Zdaniem Ewy Marynowicz- Hetki, przyjmując perspektywę aksjologiczną, w budowaniu jakości kształtowania przyszłych pracowników zawodów pomocowych ważne jest

„ (...) umiejętne tworzenie relacji równoważnych lub przynajmniej zmierzanie do nadawania im wymiaru równoważnego. W przestrzeni społecznej placówki organizującej kształcenie tworzy się w sposób spontaniczny, a także w sposób zorganizowany, wiele relacji społecznych, które obejmują wszystkie osoby związane z placówką (użytkowników, personel, odbiorców)” (Marynowicz- Hetka, 2006, s.42).

Dlatego tak istotnym wydaje się badanie perspektywy uczestników-odbiorców procesu kształcenia przygotowującego do zawodów pomocowych, a takim właśnie jest praca socjalna. To przyjęcie perspektywy odbiorcy, w kategorii szerszej niż tylko ewaluacja efektów kształcenia. Rozpoznawanie i poznawanie ich potrzeb, obaw, wartości, oczekiwań i dylematów ma ogromne znaczenie w diagnozowaniu klimatu środowiska, w jakim proces zachodzi. Może być też źródłem refleksji nad jakością relacji społecznych na poziomie formalnym i niesformalizowanym, po prostu osobowym. Ta wiedza może posłużyć modelowaniu środowiska społecznego, w tym przypadku akademickiego, które będzie miało charakter środowiska wspierającego opartego o podejście dialogowe.

2. Projekt badawczy

W świadomości, że proces kształcenia na uczelni wyższej nie ogranicza się do przekazu treści dydaktycznych, ale wiąże się z wielką odpowiedzialnością za proces wychowawczy, będący wspieraniem młodego człowieka we wzrastaniu do dojrzałości, tym samym rozwoju jego osobowości i stanowi nieodłączny element procesu kształcenia,

podjęto badania w kierunku identyfikacji potrzeb studentów studiów praca socjalna w realiach przygotowania do zawodu pomocowego.

Badania zostały przeprowadzone za pomocą metody sondażu diagnostycznego (Łobocki, 2000, s.245) techniki ankiety (Łobocki, 2000, s.261), a narzędziem był autorski kwestionariusz ankiety. Badaniami objęto studentów kierunku praca socjalna dwóch ostatnich lat oraz tegorocznych i ubiegłorocznych absolwentów kierunku praca socjalna. Z uwagi na krótki czas od ukończenia studiów (maksymalnie 2 lata i kontynuowanie na studiach II stopnia) nie różnicowano grupy względem tej zmiennej. Kwestionariusz zawierał pytania otwarte, pozwalające na (swobodę) wypowiedzi. Grupa badawcza liczyła 30 osób, więc nie upoważnia do wyprowadzenia wniosków na większą populację, niemniej jednak może mieć znaczenie w kontekście inspiracji do poszerzonych i pogłębionych badań w tym zakresie. Badania stanowią pilotaż dla rozszerzonego projektu badawczego obejmującego kształtowanie tożsamości zawodowej w wymiarze osobowym na kierunkach pomocowych. Koncepcja badawcza obejmuje grupę osób pochodzących ze środowiska wiejskiego i mniejszych miast (do 100 tys.). To pokazuje sposób myślenia studentów generujących się z obszarów traktowanych niszowo, niemniej jednak stanowiących reprezentację przeciętnej populacji.

W projekcie badawczym postawiono główny problem badawczy: Jakie dylematy życiowe i zawodowe mają studenci pracy socjalnej? Poniżej zaprezentowane zostaną uzyskane wyniki badań.

3. Dylematy życiowe i zawodowe studentów pracy socjalnej - wyniki badań własnych

W badaniach wzięło udział 27 kobiet, czyli 90%, 3 mężczyzn- 10%, w wieku 20-33 lata.

Pierwsze pytania dotyczyły motywów podjęcia studiów przez studentów pracy socjalnej, ich oczekiwań i nadziei związanych z tym kierunkiem, a punktem wyjścia były wartości, które są znaczące w ich życiu. Diagnoza w obszarze identyfikacji wartości pozwala na głębsze wniknięcie w obszary, które mogą stanowić źródło konfliktów oczekiwań z realnym obrazem zawodu pomocowego.

Wartości, które studenci przeważnie podawali to: rodzina 66%, szczerść 38%, zdrowie 38%, przyjaźń 28%, miłość 24%, bezpieczeństwo i spokój 17%, uczciwość 17%, szacunek 17%, praca 14%.

Przy wyborze kierunku studiów przeważnie kierowali się chęcią pomocy innym ludziom (52%), choć niektórymi kierowała również ciekawość (44%), czy przypadek (10%). Także niektórzy muszą zdobyć odpowiednie kwalifikacje, by móc powrócić na stanowisko pracownika socjalnego. Ideę studiowania pracy socjalnej można podsumować wpisem jednego z respondentów:

„Praca z ludźmi i dla ludzi, by przysłużyć się ich dobru.” [St. 1]²

Odpowiadając na pytanie o oczekiwaniach związanych z tym kierunkiem, pisali, że przede wszystkim poza zawodem (31%), zdobędą wiedzę, jak pracować z drugim człowiekiem (45%), udoskonalą swoje umiejętności (24%), poprawią relacje z innymi (17%) i mają szansę na pasjonującą pracę w przyszłości (21%).

„Chęć pomocy w odkrywaniu lepszych rozwiązań i pokazania, że zawsze można znaleźć rozwiązanie w kryzysie i dobierać adekwatnie pomoc do sytuacji.” [St.2]

Motywy, oczekiwania i nadzieje studentów pracy socjalnej są tożsame- satysfakcjonująca praca polegająca na pomocy drugiemu człowiekowi:

„Kończąc pracę socjalną zyskałem świadomość innego życia, poznałem problemy świata, od których byłem chroniony w dzieciństwie. Zostały umocnione we mnie moje wartości życiowe, oraz zyskałem inne- nowe/ lepsze spojrzenie na świat”. [St. 2]

Następnie z wypowiedzi studentów ukształtował się obraz pracownika socjalnego, jaki mieli przed studiami oraz w trakcie i już po.

Zawód pracownika socjalnego w oczach studentów rysuje się jako trudny (10%), niedoceniony zawód (14%), niezbędny społecznie (24%), z misją, który skupia się na pomaganiu drugiemu człowiekowi (7%). Choć znaleźli się również studenci, dla których to nudna praca, do której na pewno się nie nadają. Jednakże przeważnie mówili o wielopłaszczyzności podejmowanych zadań przez pracowników socjalnych:

„Zdałam sobie sprawę, że pracownik socjalny to osoba działająca na wielu obszarach. Pełni rolę pedagoga, psychologa, doradcy, filantropa, mediatora, interwenta. Jego umiejętności to nie tylko wiedza, jak składać dokumenty o zasiłek, ale umiejętność rozmawiania, wpływania i uświadamiania i wychowania.” [St. 3]

Ciekawa i z perspektywy osoby, która wykłada na pracy socjalnej – mamy poczucie spełnionego zadania- jest ich świadomość zawodowa, można powiedzieć, na wysokim poziomie:

„Najbardziej zapadło mi w pamięci to, że pomimo najszczerzych chęci pracownik socjalny nie jest w stanie pomóc wszystkim, którzy potrzebują tej pomocy, czy to z racji nieświadomości społeczeństwa czy z racji „związanych rąk”. [St. 4]

² Student 1, wypowiedzi poszczególnych osób będą podawane anonimowo. Ze względu na ochronę badanych podajemy kod Student kolejna liczba respondenta.

Oraz:

„Zmianie uległa wizja satysfakcji i zadowolenia o pomocy innym, ponieważ nie można oczekiwać wdzięczności.” [St. 5]

Skuteczność działań w pomocy społecznej studenci i absolwenci pracy socjalnej wiążą głównie z predyspozycjami osobowościowymi, motywami działań, jak i zaangażowaniem pracownika (24%):

„Skuteczność pracy jest proporcjonalna do zaangażowania, wiedzy i umiejętności pracownika socjalnego, dlatego w zawodzie powinny pracować osoby, które widzą siebie w pracy z drugim człowiekiem i szczerze chcą nieść pomoc, a nie osoby, które znalazły się na studiach przypadkiem. Skuteczność jest tym większa im więcej człowieczeństwa jest w pracowniku socjalnym, który traktuje klienta jako wartość samą w sobie, a nie kolejny problem do rozwiązania.” [St. 6]

Bardzo interesujące były wypowiedzi studentów odnośnie samego procesu kształcenia oraz korzyści wynikających ze studiowania pracy socjalnej. Widać tu wyraźnie- korzyści- gdyż, na pytanie, czego im brakuje, wielu z nich odpowiadało, że są zadowoleni, z tego, co proponuje im się na wybranym kierunku:

„Dla mnie jest to kierunek niezwykle kompletny i bez zarzutu. Szkoda, że edukacja tak szybko przeminęła, bo czas spędzony na tej uczelni, tym konkretnym kierunku oraz długie często sporne rozmowy z wykładowcami, wniosły wiele dobrego w moje życie.” [St. 2]

Najwięcej wątpliwości mają co do praktyk (28%), chcieliby mieć więcej zajęć praktycznych, mniej teoretycznych, więcej czasu spędzać w różnych instytucjach pomocy społecznej (10%). Nawet zaproponowali, aby w miejscach praktyk stwarzać możliwość zatrudnienia dla najlepszych studentów.

Studia z pracy socjalnej, to przede wszystkim dla nich możliwość pracy w zawodzie (17%), nowe znajomości (48%), które chcieli by zachować na dłużej, niż czas studiów, ale także umiejętności miękkie, które nabywają, a głównie komunikacja z drugim człowiekiem (41%) oraz otwartość na drugiego człowieka (17%):

„Na studiach zdobyłam wiedzę ze skutecznej komunikacji, jak rozmawiać w różnych sytuacjach, z różnymi osobami. Stałam się bardziej wyrozumiała, bo wiem, że zachowania ludzi niekiedy nie wynikają z ich osobowości a są wynikiem sytuacji w której się znaleźli. W trakcie praktyk, stopniowo szlifowałam swoją cierpliwość i empatię, a to ważne i przydatne też na co dzień”. [St. 7]

Doceniają i wykorzystują nie tylko w pracy zawodowej, ale także swojej codzienności wiedzę prawniczą:

„Wiedza z prawa karnego, administracyjnego, itp., na pewno będzie przydatne. Wszelka wiedza ze spraw administracyjnych, sporządzania pism urzędowych, będą potrzebne w życiu i z tego jestem usatysfakcjonowana, że była okazja je zrozumieć, choć pracy praktycznej z dokumentami powinno być więcej (uzupełnienie formularzy, np. zakładając niebieską kartę).” [St. 8]

Poza tym wymieniali jeszcze, że te studia dodały im pewności siebie, nauczyły cierpliwości, wyrozumiałości i systematyczności.

Zapytałyśmy również o lęki, jakie im towarzyszą i w studiowaniu i w codziennym życiu. Pomimo, że wypowiadali się, że są świadomi, iż na rynku pracy brakuje pracowników socjalnych (17%), więc o pracę w zawodzie nie powinno być trudno, to jednocześnie martwi ich kwestia wynagrodzenia, czy wystarczy im na utrzymanie (10%). Chcieliby osiągnąć samodzielność finansową, a obawiają się, że ten zawód tego nie daje. Boją się również, że nie znajdą pracy w zawodzie, czy po prostu nie spełnią oczekiwań pracodawcy (14%):

„Z racji, że nie będę się podejmować pracy w zawodzie w najbliższym czasie, wszelkie lęki i obawy z nią związane nie będą mi towarzyszyć. Nie czuję się na ten moment życia na tyle kompetentna i odważna, aby na co dzień mieć styczność w placówce pomocowej z osobami z różnych środowisk i umieć od razu rozwiązać ich problemy, a niekiedy interweniować i spotykać się z agresją, alkoholizmem i współpracować ze służbami w krytycznych sytuacjach, jak przemoc domowa.” [St. 9]

Wypełnieni obawami, mieli trudność z odpowiedzią o swoją przyszłość. Z jednej strony mówią o tym, że będą szukać pracy w zawodzie (59%), a z drugiej są świadomi niedoceniań zawodu, małego uznania społecznego i niskiego wynagrodzenia. Próbuje sobie to połączyć z marzeniami, gdyż chcieli by pracować w tym zawodzie, pomagać ludziom, poszukiwać

”... innowacyjnych rozwiązań i wdrażanie ich w problemy życia codziennego beneficjentów (podopiecznych)”, [St.3]

ale jednocześnie dochodzi trudna, niestabilna sytuacja na świecie, w której żyjemy i coraz bardziej realistyczne podejście do rzeczywistości młodego człowieka. Przemawia przez nich przede wszystkim potrzeba zatroszczenia się o siebie i swoich bliskich. Niestety, nie mają poczucia, że praca jako pracownik socjalny im to zapewni.

4. Dyskusja

Podjęte badania miały charakter diagnostyczny, stanowiły próbę uzyskania szerszych informacji o dylematach życiowych i zawodowych młodych ludzi. Uzyskane wyniki ukazują u badanych silne przywiązanie do wartości rodzinnych oraz poczucie misji zawodowej, jaką jest chęć niesienia pomocy drugiemu człowiekowi. Te wartości mogą stanowić silną bazę do rozwijania w młodych ludziach umiejętności, które mogą być istotnymi korelatami dla zwiększania zysków i minimalizacji strat w życiu dorosłym. Mimo dostrzegania trudności, jakie wiążą się z samą pracą w obszarze pomocy społecznej, widzą jej sens i znaczenie dla budowania społeczeństwa obywatelskiego. Badani dostrzegają znaczenie umiejętności komunikacyjnych i praktycznych w pracy. Podkreślają ich znaczenie w rozwijaniu własnych kompetencji, nie tylko zawodowych, ale i ogólnie relacyjnych. Istotne jest wskazanie na znaczenie całej osobowości w budowaniu tożsamości zawodowej pracownika socjalnego.

Choć w kontekście świadomości wyzwań, jakie stają we współczesnym świecie przed pracownikiem socjalnym (niedocenianie, niska płaca, niski status zawodu) pozytywne jest to, że osoby, które trafiły na studia, mają silną bazę w postaci wartości, które sprzyjają budowaniu tożsamości pomocowej. Jednocześnie, mimo obaw, wykazują gotowość i otwartość do ich pokonywania. Co interesujące, wyniki uzyskane w zakresie preferowanych wartości, poczucie satysfakcji, jakie daje wykonywanie zawodu praca socjalna, a także stabilizacji, jaką niesie praca socjalna, mocno korespondują z wynikami uzyskanymi w badaniach nad poczuciem tożsamości zawodowej prowadzonymi dwadzieścia lat temu w Katedrze Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Opolskiego (Kurcz, 2002). Interesującym jest fakt, że badania przeprowadzone w grupie czynnych zawodowo pracowników socjalnych ujawniły podobne wyniki w niektórych aspektach dotyczących osobowych/osobowościowych aspektów poczucia tożsamości zawodowej pracowników socjalnych, również u studentów i „młodych” absolwentów pracy socjalnej, którzy jeszcze nie weszli w ścieżkę praktyki zawodowej. Może to świadczyć o wysokim wsparciu środowiska społecznego organizującego kształcenie w zakresie „urealniania” i „urzeczywistniania” zawodu pracownika socjalnego.

Mimo dostrzeganej w wypowiedziach racjonalności w podejściu do zawodu, do pozycji pracownika socjalnego nie ujawniła się rezygnacja z chęci niesienia pomocy drugiemu człowiekowi. Wzmocniła się samoświadomość zarówno w zakresie doskonalenia własnych kompetencji, jak również w zakresie gotowości do świadczenia pracy na rzecz wspierania innych. Jedynie aspekt finansowy może stanowić ryzyko, że ścieżka zawodowa pobiegnie inaczej niż zgodnie z uzyskanymi kwalifikacjami.

Reasumując:

- Badani czują silne przywiązanie do wartości rodzinnych oraz poczucie misji zawodowej, jaką jest chęć niesienia pomocy drugiemu człowiekowi.
- Mimo dostrzegania trudności, jakie wiążą się z samą pracą w obszarze pomocy społecznej, widzą jej sens i znaczenie dla budowania społeczeństwa.

- Badani dostrzegają znaczenie umiejętności komunikacyjnych i praktycznych w pracy.
- Mimo dostrzeganej w wypowiedziach racjonalności w podejściu do zawodu, do pozycji pracownika socjalnego, nie ujawniła się rezygnacja z chęci niesienia pomocy drugiemu człowiekowi.

Zatem, można zauważyć, że środowisko akademickie, w jakim funkcjonowali badani, miało charakter wspierający i odgrywa duże znaczenie w kształtowaniu dojrzałości osobistej i zawodowej, w jakiej funkcjonują badani.

Literatura

- Kantowicz, Ewa. 2003. *Paradygmaty pracy socjalnej w obszarze nauk humanistyczno-społecznych a kształcenie do profesji społecznych*, W: *Pomoc społeczna. Teoria i praktyka. Praca socjalna t.1*, Marzec-Holka K. (red.). Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej.
- Kaszyński, Hubert. 2022. *Źródła, idee i wartości pomocy społecznej*, W: *Pomoc społeczna. Idea-rozwoj-instytucje*, Bojanowska Elżbieta, Chaczko Krzysztof, Krzyszkowski Jerzy, Zdebska Ewelina (red.zb.). Warszawa: Wydawnictwa Naukowe PWN.
- Kościelak, Lech. 2010. *Etyka w pracy socjalnej*, W: *W kręgu zagadnień Pracy Socjalnej. Podręcznik akademicki*, Kwak A., Wyrwich-Hejduk E. (red.). Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Kurcz, Alicja. 2002. *Poczucie tożsamości zawodowej pracowników socjalnych*. W: *Pracownik socjalny. Wybrane problemy zawodu w okresie transformacji społecznej*. Brągiel Józefa, Kurcz Alicja (red.). Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Łobocki, Mieczysław. 2000. *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Kraków: Impuls.
- Marynowicz-Hetka, Ewa. 2006, *W sprawie kształcenia do profesji społecznych – kilka uwag zagajenia do dyskusji na temat modelu absolwenta pedagogiki społecznej* W: *Absolwent pedagogiki dziś. Perspektywa teorii i praktyki pedagogiki społecznej*, Kozdrowicz Ewa, Przecławska Anna (red.). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Wojciechowska, Julita. 2016. *Okres wczesnej dorosłości. Jak rozpoznać ryzyko i jak pomagać*, W: *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*, Brzezińska Anna. (red. nauk.). Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Oleś, Piotr 2011, *Psychologia człowieka dorosłego*. Warszawa: Wydawnictwa Naukowe PWN.

Informacje o autorkach:

Dr Ewa Bartuś, adiunkt w Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Autorka publikacji z zakresu pedagogiki specjalnej. Wieloletni nauczyciel w szkole specjalnej. Zainteresowania badawcze szczególnie koncentrują się wokół problematyki integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami.

Kontakt:

e.bartus@amw.gdynia.pl

Dr Kamila Zdanowicz- Kucharczyk, adiunkt w Akademii Mazowieckiej w Płocku. Jest autorką publikacji z zakresu pedagogiki i pracy socjalnej. Szczególnie interesuje się tematyką dotyczącą badań dzieciństwa zarówno w sferze edukacyjnej, jak i opiekuńczo-pomocowej. Realizowała 5 projektów badawczych, w tym 3 międzynarodowe.

Kontakt:

k.zdanowicz.kucharczyk@mazowiecka.edu.pl